

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

AHİLER
Kalkınma Ajansı
Geleceğe Yön Verir

KIRŞEHİR İLİ BESİ HAYVANCILIĞI SEKTÖR ANALİZİ

AHİLER KALKINMA AJANSI

2022

Ahiler Kalkınma Ajansı

Cevher Dudayev Mahallesi
Vatan Caddesi No:42/1 Merkez/Nevşehir
Tel: +90 384 214 36 66
Faks: +90 384 214 00 46
E-Posta: info@ahika.gov.tr
İnternet Sitesi: www.ahika.gov.tr

Sayfa Sayısı: 26

Kırşehir İli Besi Hayvancılığı Sektör Analizi**Yayın Sahibi**

Ahiler Kalkınma Ajansı

Yayına Hazırlayan

Ali GENÇER

Koordinatör

Kırşehir Yatırım Destek Ofisi

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz. Hazırlanmış olan çalışmanın tüm hakları Ahiler Kalkınma Ajansı'na aittir. Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan işbu çalışmadan kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

**T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI**

Kırşehir İli Besi Hayvancılığı Sektör Analizi

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	iv
1. GİRİŞ	1
2. TÜRKİYE’DE HAYVANCILIĞIN DURUMU.....	2
2.1. Türkiye’de Türlerine Göre Hayvan Sayıları.....	2
2.2. Türkiye’de Canlı Hayvanlar Dış Ticareti	4
2.3. Türkiye’de Kesilen Hayvan Sayıları ve Et Üretim Miktarları	6
3. KIRŞEHİR İLİNDE HAYVANCILIK VE SEKTÖR ANALİZİ	8
3.1. Kırşehir İli Hayvancılığı.....	8
3.2. Kırşehir İli Büyükbaş Besi Hayvancılığı.....	10
3.3. Kırşehir İli Hayvancılık İşletme Sayıları.....	11
3.4. Kırşehir İli Besi İşletmelerinin Ölçeklerine Göre Dağılımı	12
3.5. Kırşehir’de Kesilen Hayvan Sayıları ve Et Üretim Miktarları	13
3.6. Kırşehir İli Canlı Hayvanlar Dış Ticareti	15
3.7. Kırşehir İli Yem Üretimi	16
3.8. Kırşehir İlinde Bulunan Kesimhanelerin Durumu.....	17
4. KIRŞEHİR İLİ BESİ SEKTÖRÜ GZFT ANALİZİ	18
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	21
6. KAYNAKÇA	26

TABLolar

Tablo 1: Yıllara ve Türlerine Göre Türkiye’de Hayvan Sayıları	2
Tablo 2: Türkiye’nin Son Beş Yılda Canlı Hayvan İhracatı (\$)	4
Tablo 3: Türkiye’nin Son Beş Yılda Canlı Hayvan İthalatı (\$)	5
Tablo 4: 2021 Yılında En Fazla Canlı Hayvan İthalatı Yapan İlk On İl	5
Tablo 5: Türkiye Geneli Kesilen Hayvan Sayıları	6
Tablo 6: Türkiye Geneli Et Üretim Miktarı (ton)	6
Tablo 7: Yıllara Göre Kırşehir İlinde Bulunan Büyükbaş Hayvan Sayıları	8
Tablo 8: Yıllara Göre Kırşehir İlinde Bulunan Küçükbaş Hayvan Sayıları	9
Tablo 9: Yıllara Göre Kırşehir İli Büyükbaş Besi Hayvan Sayıları	10
Tablo 10: Yıllar İtibarıyla Türlerine Göre Kırşehir İli Hayvancılık İşletme Sayıları	11
Tablo 11: Kırşehir İli Besi İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı	12
Tablo 12: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İlinde Kesilen Hayvan Sayıları	13
Tablo 13: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İli Et Üretim Miktarı (ton)	14
Tablo 14: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İli Canlı Hayvan İthalatı (\$)	15
Tablo 15: Kırşehir İli Karma Yem Üretimi (2020)	16
Tablo 16: Kırşehir İlinde Bulunan Kesimhaneler	17

ŞEKİLLER

Şekil 1: Türkiye’de Sığır Varlığının Yıllara Göre Değişimi	2
Şekil 2: Türkiye’de Manda Varlığının Yıllara Göre Değişimi	3
Şekil 3: Türkiye’de Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi	3
Şekil 4: Türkiye’de Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi	4
Şekil 5: Türkiye’de Et Üretim Miktarının Hayvan Türlerine Göre Dağılımı (2021)	7
Şekil 6: Kırşehir İlinde Büyükbaş Hayvan Sayısının Son 5 Yıllık Değişimi	8
Şekil 7: Kırşehir İlinde Küçükbaş Hayvan Sayısının Son 5 Yıllık Değişimi	9
Şekil 8: Büyükbaş Besi Hayvan Sayılarının İlçeler Bazında Dağılımı (2021)	11
Şekil 9: Yıllar İtibarıyla İşletme Türlerine Göre Değişim Grafiği	12
Şekil 10: 2021 Yılı Besi İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Yüzdesele Dağılımı	13
Şekil 11: Yıllar İtibarıyla Kesilen Hayvan Sayılarının Türlerine Göre Değişimi	14
Şekil 12: Yıllar İtibarıyla Hayvan Türüne Göre Kırşehir Geneli Et Üretim Grafiği	15
Şekil 13: Yıllar İtibarıyla Kırşehir Geneli Gerçekleşen Canlı Hayvan İthalatı Değişimi	16
Şekil 14: Kırşehir İli Karma Yem Üretimi Yüzdesele Dağılımı	17

KISALTMALAR

GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
GZFT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
IPARD	: Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Kırşehir ili tarım sektörü altında hububat, bakliyat, meyvecilik ve sebzeçilik ile hayvancılık gibi çeşitli üretim faaliyetleri yürütülmekte iken il genelinde en hızlı büyüyen, en fazla yatırım yapılan ve değer üreten faaliyetlerin başında hayvancılık sektörü gelmektedir. Hayvancılık sektörü içinde ise ilde kırmızı et üretimine yönelik olarak yapılan besi hayvancılığı sektörü başı çekmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan Türkiye geneline ait 2020 yılı gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYH) verileri incelendiğinde iktisadi faaliyet kollarına göre birinci sırada %25 oranında pay ile sanayi, sonrasında hizmetler, kamu yönetimi (eğitim, sağlık, sosyal hizmetler) ve %7,5 pay ile tarım, orman ve balıkçılık sektörü gelmektedir. Kırşehir ili GSYH verileri incelendiğinde ise toplam hasılanın yaklaşık %26'sı tarım, orman ve balıkçılık sektörü tarafından üretilmektedir. Bu sektörü ise sırasıyla %21 ile sanayi, %20 ile kamu yönetimi (eğitim, sağlık, sosyal hizmetler) ve %16 ile hizmetler sektörü takip etmektedir. Tarım, orman ve balıkçılık sektörü özelinde oranlar değerlendirildiğinde hâsıla üretimi açısından tarım sektörü tüm sektörler içerisinde Türkiye'de 5. sırada yer alır iken Kırşehir'de 1. sektör konumundadır (TÜİK, 2021). Bu bağlamda GSYH verisi de Kırşehir ili ekonomisi ve geçimi için en önemli sektörün tarım sektörü olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan sayıları, her yıl artan nüfus ve piyasa talebine paralel olarak artış göstermiş iken Kırşehir'de büyükbaş hayvan sayısı 2021 yılına kadar artış, 2021 yılında ise azalış göstermiştir. Bunun temel sebeplerinden biri Kırşehir ilinde yapılan büyükbaş besi hayvancılığında besi materyali teminin büyük kısmının il dışından hatta yurt dışından ithal etçil ırklarla sağlanması, diğer bir sebebi ise yem ve diğer girdi fiyatlarındaki aşırı artışların üretim maliyetlerini olumsuz etkilemesi sonucu bazı üreticilerin üretime ara vermesidir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan Kırmızı Et Stratejisi raporunda belirtildiği üzere kırmızı et üretim maliyetleri içerisinde besilik hayvan materyali %50-60 paya, yem girdisi ise %25-40 paya sahiptir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2015). Bu bağlamda hem büyükbaş besilik hayvan materyali hem de yem ihtiyacı konusunda çoğunlukla bölge dışına bağlı olan Kırşehir ilinde faaliyet gösteren besi işletmeleri için özellikle son yıllarda hızlı artan girdi maliyetleri sektörü olumsuz etkilemiştir. Bu durumdan en fazla etkilenen işletme türleri ise küçük ölçekte faaliyetlerini devam ettiren aile işletmeleridir. Çalışma içerisinde de sunulduğu üzere, küçük ölçekli işletme sayısının hala çoğunlukta olmasına rağmen yıllar içerisinde azaldığı, kapasitesi yüksek olan daha büyük ölçekli yatırım sayılarının ise arttığı görülmektedir. Bu bağlamda ilde yapılan büyükbaş besi hayvancılığının daha modern ve

profesyonel olarak geliştiği söylenebilir. Kırşehir küçükbaş besi hayvancılığı ise besi materyali tedarikinin daha kolay olması ve yem giderlerinin büyükbaş besi hayvancılığından daha düşük olmasından ötürü son beş yıldı ciddi manada büyümüştür.

Yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak Türkiye'nin hayvancılık sektöründeki mevcut durumu çeşitli istatistiki veriler ile ortaya konulmuş, devamında ise Kırşehir ili besi hayvancılığı sektörüne ait nicel veriler ışığında sektörün genel durumu ve yıllar itibarıyla gelişimi incelenmiştir. İlgili kişiler ile yapılan görüşmeler, sektörle ilgili raporlar ve katılım sağlanan çeşitli toplantılardan edinilen bilgiler doğrultusunda GZFT analizi yapılarak raporun sonuç ve değerlendirme kısmı oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir İli Besi Hayvancılığı Sektörü, Besi Hayvancılığı, Türkiye Hayvancılık Sektörü

1. GİRİŞ

İnsan beslenmesinde ve beden sağlığının korunmasında hayvansal proteinler büyük önem taşıdığından et ve et ürünleri, insanların temel gıda ihtiyaç maddeleri arasında gelmektedir. Bu bağlamda daha kısa sürede, daha verimli et üretiminin gerçekleştirilebildiği besi hayvancılığı sektörü önem arz etmektedir.

Besi hayvancılığı ıslah edilmiş veya başka bölgelerden getirilmiş, etçil ırk özelliği taşıyan ya da taşımayan hayvanların belirli bir sürede kontrollü yem verilerek ağırlık kazandırılması amacıyla ahırlarda yapılan hayvancılık olarak tanımlanmaktadır. Besi hayvancılığı tamamen et üretimi odaklı olarak modern yöntemlerle yapıldığı için hayvanda hızlı kilo artışı elde edilir ancak hazır yem verildiğinden ötürü girdi maliyetleri yüksek olup bu nedenle mera hayvancılığı kadar ekonomik değildir. Artan piyasa talebine yetişmek ve mera alanlarının azalmasından dolayı ahırlarda yapılan besi hayvancılığı zorunlu hale gelmiştir, Türkiye’de besi hayvancılığı ağırlıklı olarak büyükbaş hayvanlarla yapılmaktadır. (Miligram, 2022)

Besi hayvancılığı sektörü genellikle gelişmekte olan bölgelerin temel geçim kaynağını oluştururken, sürekli artan nüfusun gıda talebini karşılamaya, istihdama ve ülke GSYH’sine katkı da sunmaktadır. Bunun yanında gıda imalatı, tekstil, enerji gibi sektörlerle de ham madde girdisi temin etmektedir. Ayrıca ilişkili olduğu yem ve ilaç sanayi ile tarım makinaları imalat sanayilerinin de gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Güven & Yavuz, 2020).

Diğer taraftan büyükbaş besi hayvancılığı; sap, saman, küspe gibi insan beslenmesinde kullanılmayan atık sayılabilecek kaynakların da tekrar ekonomiye kazandırılabilmesi açısından önemlidir.

Türkiye’de büyükbaş besi hayvancılığı hemen hemen her bölgede yapılmakla birlikte İç Anadolu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde daha yoğun olarak yapılmaktadır. Büyükbaş besiciliğın yoğun yapıldığı bazı illerde altyapısı daha güçlü Tarıma Dayalı İhtisas OSB’ler kurulmaktadır. Mevcut durumda 6 adet besi ihtisas OSB faaliyette olup 7 besi ihtisas OSB de altyapı ve imar aşamasındadır (Organize Tarım ve Hayvancılık Bölgeleri Daire Başkanlığı, 2022). Söz konusu OSB’lerin tamamı yukarıda belirtilen bölgeler içerisinde bulunan illerde yer almaktadır. Büyükbaş besi hayvancılığı genellikle ahırlarda yapılırken küçükbaş besi hayvancılığında hayvan beslenmeleri hem ahır hem de açık arazide yapılmaktadır. Bu bakımdan otlak ve mera arazisi fazla ve geniş illerde, küçükbaş besi hayvancılığı daha fazla gelişmiştir.

2. TÜRKİYE’DE HAYVANCILIĞIN DURUMU

2.1. Türkiye’de Türlerine Göre Hayvan Sayıları

Türkiye’nin son 5 yıllık hayvan sayıları Tablo 1’de gösterilmiş olup 2021 yılı itibarıyla Türkiye genelinde mevcut hayvan sayıları incelendiğinde, en fazla hayvan varlığının toplam yaklaşık 57,5 milyon adet ile küçükbaş hayvancılık sektöründe olduğu görülmektedir. Küçükbaş hayvancılık içerisinde çoğunluğu ise yaklaşık 45 milyon adet ile koyun türü oluşturmaktadır. Türkiye’nin büyükbaş hayvan varlığı ise yaklaşık 18 milyon adet olup tamamına yakını sığır türü oluşturmaktadır. Hayvan sayılarının yıllar itibarıyla değişimi incelendiğinde son 5 yılda hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan sayılarında artış görülmüştür. Fakat en dikkat çekici değişim özellikle küçükbaş hayvan sayısı artışında görülmektedir.

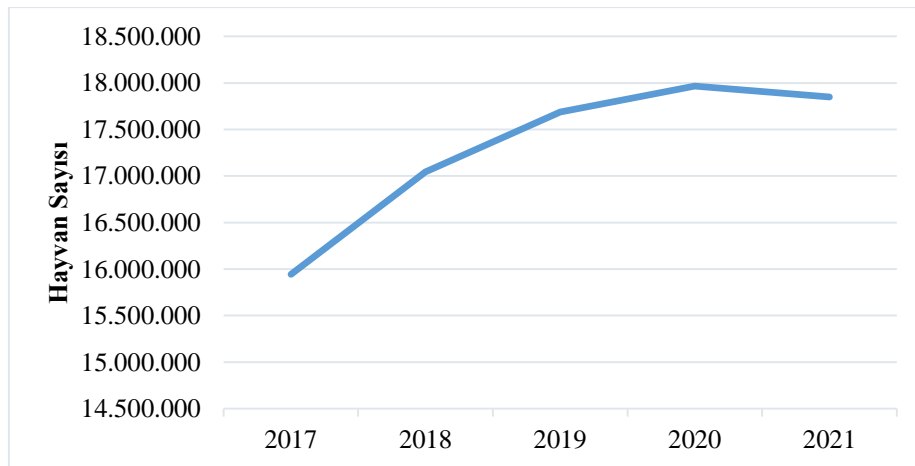
Tablo 1: Yıllara ve Türlerine Göre Türkiye’de Hayvan Sayıları

		2017	2018	2019	2020	2021
Büyükbaş	Sığır	15.943.586	17.042.506	17.688.139	17.965.482	17.850.543
	Manda	161.439	178.397	184.192	192.489	185.574
Küçükbaş	Koyun	33.677.636	35.194.972	37.276.050	42.126.781	45.177.690
	Keçi	10.634.672	10.922.427	11.205.429	11.985.845	12.341.514

(TÜİK, 2022)

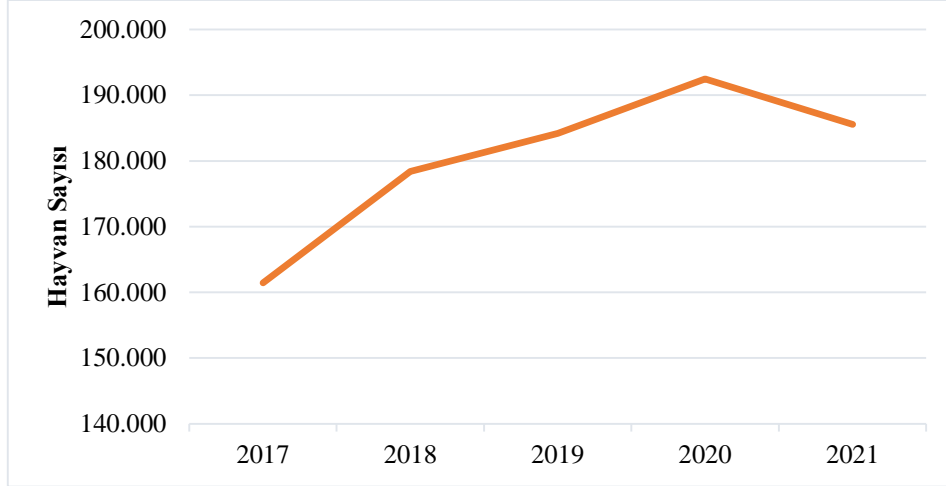
Şekil 1’de görüleceği üzere, Türkiye’de son 5 yılda sığır varlığı sayısında yaklaşık %12’lik bir artış görülerek 2017 yılında 16 milyon adet civarında bulunan sığır sayısı 2021 yılında 18 milyon adet seviyesine çıkmıştır. Fakat sığır sayısında, 2021 yılı itibarıyla 2020 yılına göre 100 bin civarında bir azalış görülmüştür.

Şekil 1: Türkiye’de Sığır Varlığının Yıllara Göre Değişimi

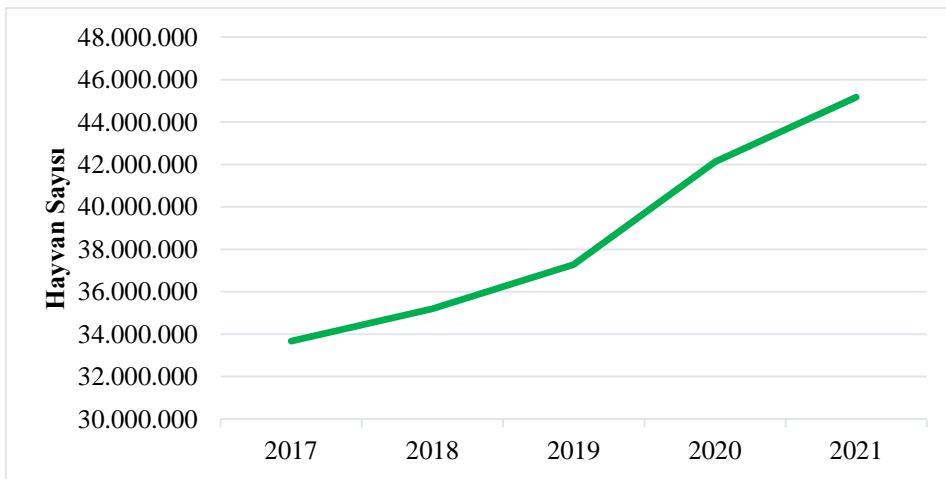
Türkiye'nin manda varlığı değişimi Şekil 2'de verilmiş olup grafik incelendiğinde son 5 yılda çok ciddi bir değişim görülmemektedir. Bununla beraber 2017 yılında 160 bin adet seviyesinde olan manda varlığının 2021 yılında 185 bin adet seviyesine çıktığı görülmektedir. Fakat manda varlığı da sığır varlığında olduğu gibi 2021 yılında bir önceki yıla göre hafif azalış göstermiştir.

Şekil 2: Türkiye'de Manda Varlığının Yıllara Göre Değişimi

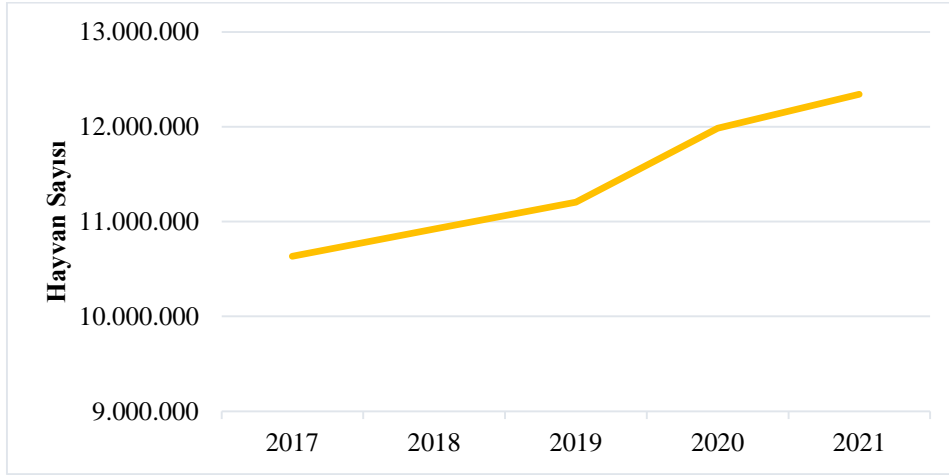
Türkiye'de hayvan türleri içerisinde, son 5 yılda en yüksek değişim %34'lük artışla koyun sayısında olmuştur. Koyun sayısında yıllar itibarıyla sürekli bir artış söz konusu olup 2017 yılında 34 milyon adet seviyesinde bulunan koyun sayısı 2021 yılında 45 milyon adet seviyesinin üzerine çıkmıştır.

Şekil 3: Türkiye'de Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi

Türkiye'nin keçi varlığı değişimi Şekil 4'de görüleceği üzere son 5 yılda sürekli artış göstermiştir. 2017 yılında 11 milyon adet seviyesinde bulunan keçi sayısı %16'lık bir artış ile 2021 yılında 12,5 milyon adede çıkmıştır.

Şekil 4: Türkiye’de Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi

2.2. Türkiye’de Canlı Hayvanlar Dış Ticareti

Türkiye’nin canlı hayvan dış ticareti tarımsal politikalar çerçevesinde alınan kararlar ile şekillenmekte, ülke ihtiyacına göre artış veya azalışlar göstermektedir.

Tablo 2’de verilen Türkiye’nin son 5 yıldaki canlı hayvan ihracat verileri incelendiğinde, hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvancılıkta yüzdesel olarak ciddi artışlar görülmesine rağmen 2021 yılı itibarıyla büyükbaş hayvancılıkta toplam ihracat sadece 8 milyon Amerikan doları seviyesindedir. Türkiye’nin küçükbaş hayvancılık ihracatı ise büyükbaş hayvancılığa göre daha yüksek olup 2021 yılı itibarıyla toplam 40 milyon Amerikan doları civarında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’nin Son Beş Yıldaki Canlı Hayvan İhracatı (\$)

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır, Manda	16.066	535.991	3.594.816	4.607.014	8.223.492
Koyun, Keçi	4.104.320	3.456.357	29.838.919	29.942.826	39.543.350

(TÜİK, 2022)

Türkiye hayvancılık sektörü içerisinde büyükbaş hayvancılık alanında materyal temininde iç üretimin yeterli olmaması nedeniyle bazı yıllarda yüksek tutarlarda ithalat gerçekleştirilmiştir. Tablo 3’te görüldüğü üzere özellikle 2017 ve 2018 yıllarında ciddi tutarlarda büyükbaş hayvan ithal edilmiş olup son 3 yılda ise düşüş göstermiştir. 2021 yılında ise yaklaşık 300 milyon Amerikan doları ile son 5 yılın en düşük seviyesinde büyükbaş hayvan ithal edilmiştir. Küçükbaş hayvancılık sektöründe ise Türkiye’nin ithalatı büyükbaş hayvancılığa kıyasla oldukça düşük seyretmektedir. 2018 yılından itibaren küçükbaş hayvancılık ithalatında düşüş

görülmektedir. 2021 yılında toplam 17 milyon Amerikan doları seviyesinde gerçekleşen küçükbaş hayvan ithalatına karşın 40 milyon Amerikan doları ihracat ile dış ticaret fazlası verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'nin Son Beş Yıldaki Canlı Hayvan İthalatı (\$)

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır, Manda	1.168.170.158	1.703.697.957	678.337.401	417.070.893	297.480.168
Koyun, Keçi	58.183.363	81.968.063	20.736.524	18.155.232	16.818.267

(TÜİK, 2022)

Tablo 4'de de görüldüğü üzere 2021 yılında en fazla canlı hayvan ithalatı yapan iller incelendiğinde Ankara ili yaklaşık 67 milyon Amerikan doları ile ilk sırada gelmektedir. İkinci sırada ise yaklaşık 43 milyon Amerikan doları ile Kırşehir ili gelmektedir. Kırşehir ilini 40 milyon Amerikan doları İstanbul takip etmektedir. En fazla canlı hayvan ithalatı yapan ilk 3 il Türkiye'nin toplam canlı hayvan ithalatının yaklaşık %47'sini gerçekleştirmektedir.

Tablo 4: 2021 Yılında En Fazla Canlı Hayvan İthalatı Yapan İlk On İl

	İller	Tutar (\$)
1	Ankara	66.849.784
2	Kırşehir	42.707.441
3	İstanbul	39.876.526
4	Adana	14.592.008
5	İzmir	13.006.763
6	Malatya	12.813.780
7	Balıkesir	11.810.143
8	Bursa	11.317.826
9	Kocaeli	11.074.633
10	Konya	9.003.743

(TÜİK, 2022)

2.3. Türkiye’de Kesilen Hayvan Sayıları ve Et Üretim Miktarları

Türkiye genelinde kesilen hayvan sayıları Tablo 5’de gösterilmiş olup son 5 yılın değişimi incelendiğinde yıllar itibarıyla toplam kesilen hayvan sayısında sürekli bir artış izlenmiştir. Türkiye’nin et ihtiyacını karşılayan hayvan türleri incelendiğinde, kesilen hayvan sayısı bakımından en fazla artan tür koyun olmuştur. 2017 yılında 13,2 milyon adet civarında koyun kesimi yapılmışken yaklaşık %29’luk artış ile 2021 yılında 17 milyon adet seviyesine çıkmıştır. Yine kesilen sığır sayısı 2017 yılında 4,3 milyon adet civarında iken %18’lik bir artış ile 2021 yılında 5 milyon adedin üzerine çıkmıştır. Koyun ve sığırdan sonra en fazla kesimi yapılan keçi sayısına bakıldığında ise 2017 yılına kıyasla %13 oranında bir artışla 2021 yılında yaklaşık 5 milyon adet olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5: Türkiye Geneli Kesilen Hayvan Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır	4.334.034	4.844.711	4.856.517	4.812.902	5.134.441
Manda	29.476	32.389	35 695	40.929	51.925
Koyun	13.244.903	14.133.170	14.546.576	15.801.021	17.125.163
Keçi	4.346.713	4.392.427	4.513.264	4.692.010	4.907.371

(TÜİK, 2022)

Türkiye’de en fazla kesim yapılan hayvan adetsel olarak koyun olsa da et üretim miktarı bakımından en fazla et sığır hayvanından elde edilmektedir. Kesim yapılan hayvan sayılarına paralel olarak et üretim miktarları da yıllar içerisinde artış göstermiştir. Son 5 yıldaki et üretim miktarları karşılaştırıldığında büyükbaş hayvanlardan elde edilen et üretim miktarı %34 oranında artış göstermişken, küçükbaş hayvan et üretimi %41 oranında artış göstermiştir. 2021 yılı itibarıyla Türkiye’nin toplam et üretim miktarı 2 bin ton civarında gerçekleşmiştir.

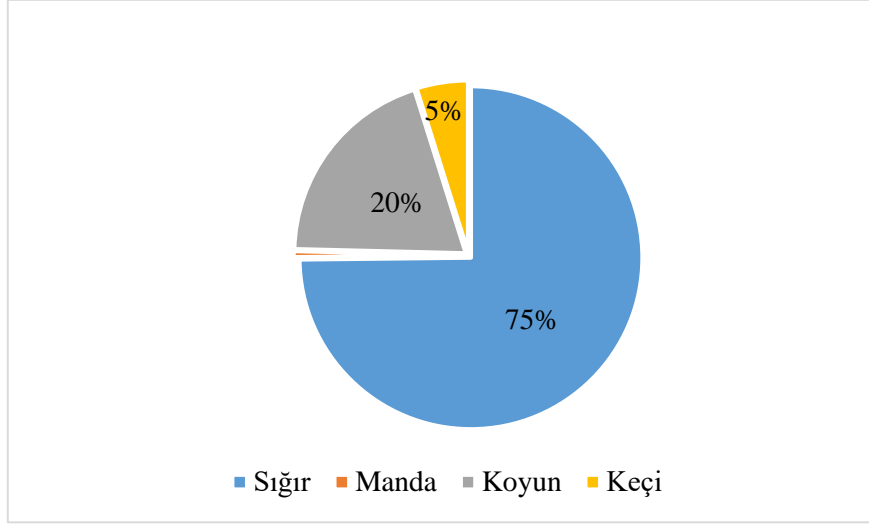
Tablo 6: Türkiye Geneli Et Üretim Miktarı (ton)

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır	1.093.841	1.281.234	1.330.169	1.341.446	1.460.719
Manda	5.868	6.515	7.150	8.424	10.831
Koyun	262.825	291.179	316.170	345.639	385.933
Keçi	77.794	82.839	87.126	90.443	94.555

(TÜİK, 2022)

Şekil 5'te görüldüğü üzere Türkiye et üretiminin yaklaşık %75'ini, sığır türünden elde edilen et oluşturmaktadır. Sığır etini ise sırasıyla %20 oranında koyun ve %5 oranında keçi eti takip etmektedir. Manda türünden elde edilen et üretimi ise diğer hayvan türlerinden elde edilen et üretimleri yanında yüzdeler dilime giremeyecek kadar cüzi miktarda gerçekleşmiştir.

Şekil 5: Türkiye'de Et Üretim Miktarının Hayvan Türlerine Göre Dağılımı (2021)

3. KIRŞEHİR İLİNDE HAYVANCILIK VE SEKTÖR ANALİZİ

3.1. Kırşehir İli Hayvancılığı

Tablo 7’de görüldüğü üzere Kırşehir ili büyükbaş hayvancılık sektörü incelendiğinde toplam hayvan varlığının 2021 yılı itibarıyla 220 bin seviyesinde olduğu görülmektedir. Hayvan varlığının tamamına yakınına kültür ve melez ırkları oluştururken özellikle melez ırk sayısında son 5 yılda sürekli artış görülmüştür. Yerli sığır sayısı ise 2017 yılında 16 bin seviyesinde iken 2017 yılını takip eden 3 yıl boyunca 19 bin seviyelerinde seyretmiş ve 2021 yılında ciddi bir azalma görülerek 10 bin seviyesine düşmüştür. Kırşehir ilinde manda varlığı ise 2021 yılı itibarıyla 72 adet olup yok sayılacak düzeydedir.

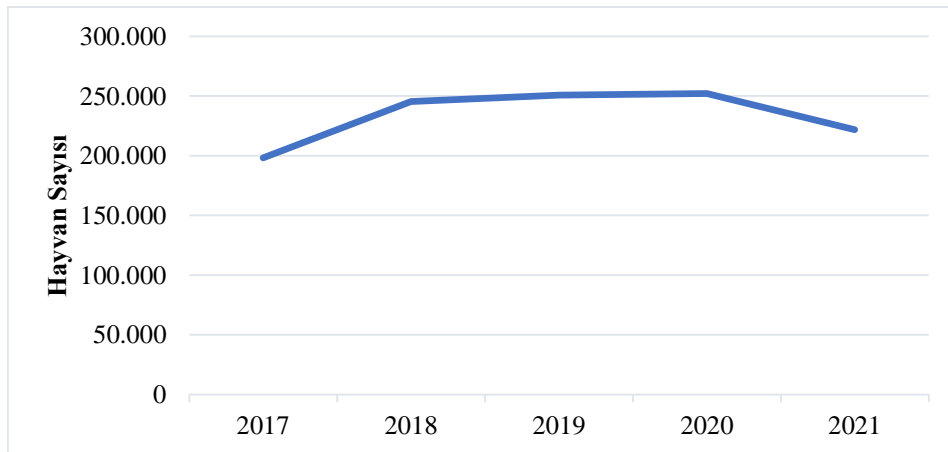
Tablo 7: Yıllara Göre Kırşehir İlinde Bulunan Büyükbaş Hayvan Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır (Kültür)	112.432	136.605	141.132	141.892	111.057
Manda	164	155	191	191	72
Sığır (Melez)	69.608	89.960	91.024	91.401	100.580
Sığır (Yerli)	16.076	18.756	18.525	18.520	10.110
Toplam	198.280	245.476	250.872	252.004	221.819

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

Kırşehir’deki büyükbaş toplam hayvan sayılarının değişimi Şekil 6’da incelendiğinde, 2017 yılından 2020 yılına kadar artış gözlenmiş 2021 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık 30 bin civarında azalış gerçekleşmiştir.

Şekil 6: Kırşehir İlinde Büyükbaş Hayvan Sayısının Son 5 Yıllık Değişimi

Kırşehir ili küçükbaş hayvan varlığının verildiği Tablo 8 incelendiğinde, 2017 yılında ilin küçükbaş hayvan varlığının %85'ini koyun türü oluştururken 2021 yılında yaklaşık 304 bin adet ile bu oranın %90'a çıktığı görülmektedir. Koyun türü içerisinde ise yerli koyun ırkı toplam koyun varlığının %98'ini oluşturmaktadır. Kırşehir ilinde 2021 yılı itibarıyla tiftik keçisi bulunmayıp 35 bin adet civarındaki keçi varlığının tamamını kıl keçisi oluşturmaktadır. Son 5 yıldaki küçükbaş hayvan sayısı değişimlerine bakıldığında ise toplam koyun sayısında yaklaşık %57, toplam keçi sayısında ise yaklaşık %31 oranında artış olduğu gözlenmiştir.

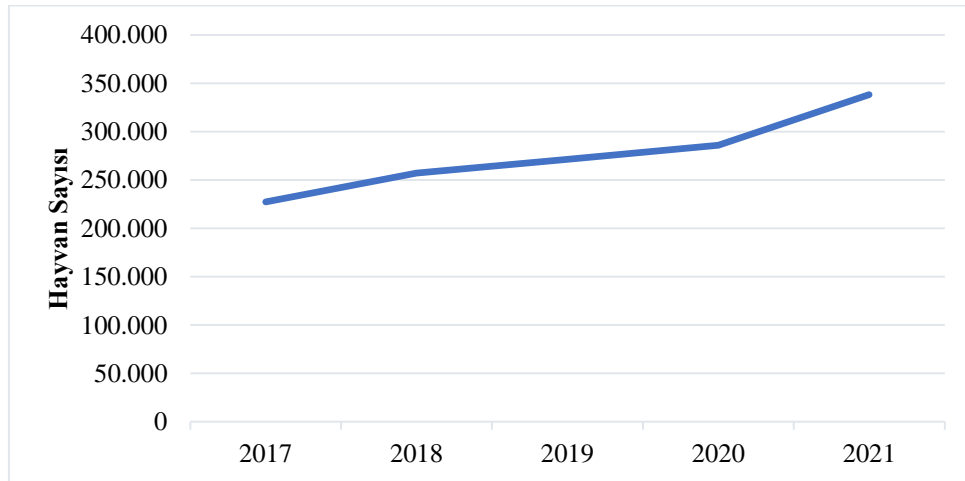
Tablo 8: Yıllara Göre Kırşehir İlinde Bulunan Küçükbaş Hayvan Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Koyun (Yerli)	186.925	218.841	232.141	245.605	297.474
Koyun (Merinos)	7.803	6.997	7.124	7.120	6.332
Keçi (Kıl)	26.245	31.109	32.176	33.227	34.491
Keçi (Tiftik)	0	109	100	100	0
Toplam	220.973	257.056	271.541	286.052	338.297

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

Şekil 7'de gösterildiği üzere Kırşehir'in son 5 yılda küçükbaş hayvan varlığında her yıl düzenli ve kayda değer artışlar gözlenmiştir. 2017 yılında 221 bin civarında bulunan toplam küçükbaş hayvan sayısı, 5 yılda yaklaşık %53 seviyesinde artış göstermiş ve 2021 yılında 338 bin seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 7: Kırşehir İlinde Küçükbaş Hayvan Sayısının Son 5 Yıllık Değişimi

3.2. Kırşehir İli Büyükbaş Besi Hayvancılığı

Kırşehir ilinde et üretimine yönelik olarak yapılan büyükbaş besi hayvancılığı sayıları Tablo 9’da gösterilmiş olup bu tablo incelendiğinde, 2017 yılında toplam 110 bin civarında olan besi hayvanı sayısının %63 oranında artış ile 2018 yılında 178 bine ulaştığı görülmektedir. Fakat 2018 yılından itibaren besi hayvan sayısı her yıl azalış göstermiş ve 2021 yılında 127 bine inmiştir.

Son 5 yılda ilçeler bazında büyükbaş besi hayvan varlığı incelendiğinde, en fazla besi hayvanına sahip Merkez ilçede, 2017 yılında 54 bin adet hayvan bulunurken 2018 yılında 65 bine çıktığı son 3 yılda ise sürekli azalış gerçekleştiği gözlenmiş ve 2021 yılında 51 bin adet seviyesine düşmüştür. Merkez ilçeden sonra en fazla hayvan varlığı bulunan ilçeler ise 28 bin adet ile Mucur, 25 bin adet ile Boztepe ve 11 bin adet ile Kaman ilçeleridir. Büyükbaş besi hayvan sayısında, 2017 yılına göre dikkat çekici en fazla artışlar, %81 oranında Kaman ve %82 oranında Mucur ilçelerinde yaşanmıştır.

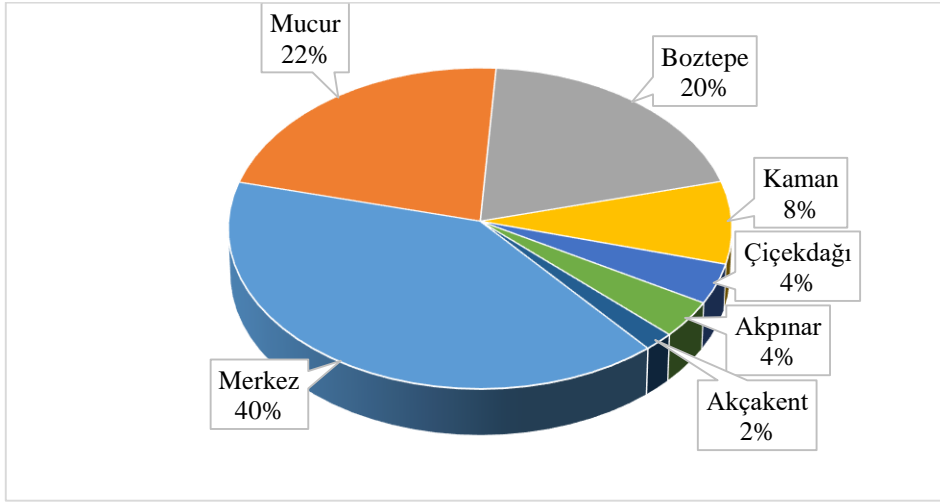
Tablo 9: Yıllara Göre Kırşehir İli Büyükbaş Besi Hayvan Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkez	54.254	65.200	63.100	53.100	51.149
Akçakent	1.758	3.150	3.110	3.110	2.374
Akpınar	5.759	10.560	10.020	9.020	4.744
Boztepe	20.890	30.780	28.788	28.288	25.396
Çiçekdağı	5.085	11.500	10.899	10.899	5.143
Kaman	5.882	15.650	14.145	13.186	10.631
Mucur	15.489	25.600	26.700	26.610	28.178
TOPLAM	109.117	178.090	156.762	144.213	127.615

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

2021 yılı itibarıyla Kırşehir ili genelinde yer alan büyükbaş besi hayvan sayılarının ilçelere göre dağılımı Şekil 8’de gösterilmiştir. Buna göre il genelindeki besi hayvan sayısının büyük kısmı üç ilçede yoğunlaşmış olup; %40’ı Merkez, %22’si Mucur, %20’si Boztepe ilçelerinde yer almaktadır. Bu ilçeleri ile ise sırasıyla Kaman, Çiçekdağı, Akpınar ve Akçakent ilçeleri takip etmektedir.

Şekil 8: Büyükbaş Besi Hayvan Sayılarının İlçeler Bazında Dağılımı (2021)

3.3. Kırşehir İli Hayvancılık İşletme Sayıları

Kırşehir ilinde bulunan hayvancılık işletmeleri Tablo 10’da verilmiş olup tablo incelendiğinde son 5 yılda sayısal olarak çoğunluğun damızlık işletmelerinden oluştuğu görülmektedir. 2017 yılında 2.144 adet olan besi işletme sayısı 2018 yılında 3.821 adede ulaşarak son 5 yılın zirvesine çıkmıştır. 2019 yılında besi işletme sayısında düşüş, 2020 yılında yükseliş ve 2021 yılında tekrar düşüş yaşanmıştır. Damızlık işletme sayılarındaki son 5 yıllık değişim de besi işletme sayısında görülen değişkenliğin aynısını sergilemiştir. 2021 yılı itibarıyla Kırşehir genelinde toplam 8.450 adet hayvancılık işletmesi bulunmakta ve bunun 2.513 adedini besi işletmeleri oluşturmaktadır.

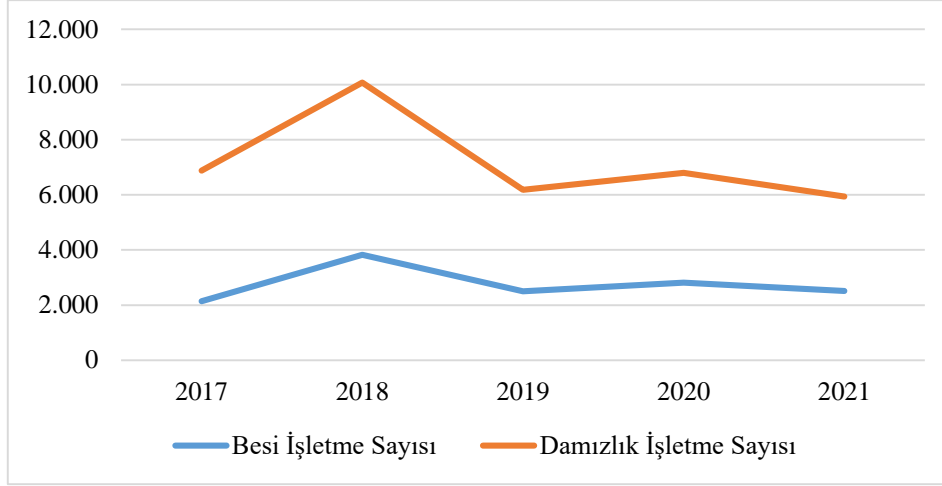
Tablo 10: Yıllar İtibarıyla Türlerine Göre Kırşehir İli Hayvancılık İşletme Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021
Besi İşletme Sayısı	2.144	3.821	2.499	2.809	2.513
Damızlık İşletme Sayısı	6.883	10.074	6.177	6.791	5.937
Toplam İşletme Sayısı	9.027	13.895	8.676	9.600	8.450

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

2017 yılından itibaren son 5 yıl için besi ve damızlık işletme sayılarına bakıldığında dengeli bir artış veya azalış görülmemekte, inişli çıkışlı değişim gözlenmektedir. Fakat genel anlamda besi işletme sayısında son 5 yılda az da olsa artış görülürken damızlık işletme sayısında düşüş görülmüştür.

Şekil 9: Yıllar İtibarıyla İşletme Türlerine Göre Değişim Grafiği

3.4. Kırşehir İli Besi İşletmelerinin Ölçeklerine Göre Dağılımı

Kırşehir ili genelinde yer alan besi işletmelerinin yıllar içindeki değişimleri ve büyüklüklerine göre dağılımları Tablo 11’de verilmiş olup işletmelerin çoğunluğunun 0-50 arası besi hayvanına sahip işletmelerden oluştuğu görülmektedir. Besi işletme sayılarının son 5 yıl içindeki değişimleri incelendiğinde 0-50 arası hayvana sahip işletmelerin sayısının en düşük olduğu yıl 1.327 adet ile 2021, en yüksek olduğu yıl ise 3.031 ile 2018 yılı olarak gerçekleşmiştir. 50-100 ve 100-200 arası besi hayvanına sahip işletme sayısında ise 2017 yılından 2020 yılına kadar artış, 2021 yılında ise bir düşüş söz konusudur. En dikkat çekici değişim ise 200 ve daha yukarısı besi hayvanı bulunan işletme sayılarında yaşanmış, 2017 yılından itibaren sürekli artış gözlemlenerek 86 adet olan işletme sayısı 2021 yılında 196 adede çıkmıştır.

Tablo 11: Kırşehir İli Besi İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı

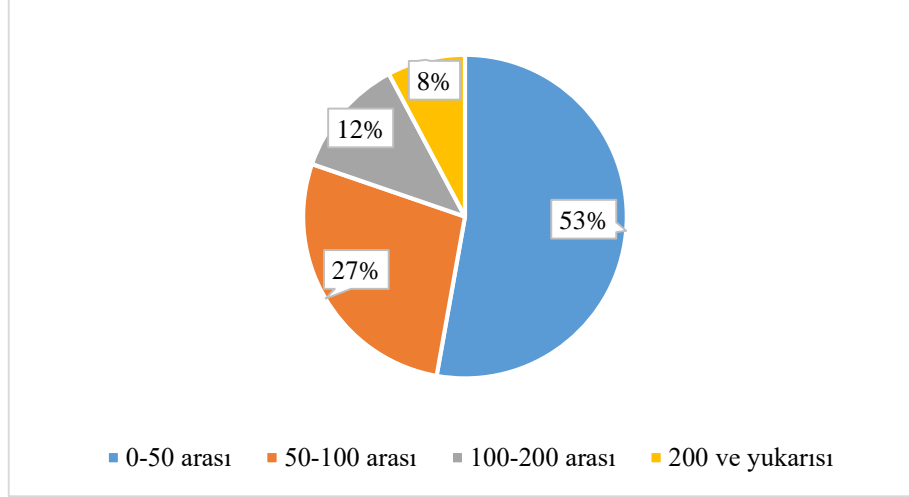
Hayvan Sayısı	2017	2018	2019	2020	2021
0-50 arası	1.465	3.031	1.359	1.469	1.327
50-100 arası	409	510	700	770	690
100-200 arası	184	200	285	395	300
200 ve yukarısı	86	80	155	175	196
Toplam	2.144	3.821	2.499	2.809	2.513

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

2021 yılına ait Kırşehir ili genelindeki besi işletmelerinin büyüklüklerine göre yüzdesel dağılımı Şekil 10’da gösterilmiştir. Buna göre toplam besi işletmelerinin %53’ünü 0-50 arası

işletmeler, sonrasında ise sırasıyla %27'sini 50-100 arası işletmeler, %12'sini 100-200 arası işletmeler ve %8'ini 200 ve üzeri hayvana sahip işletmeler oluşturmaktadır.

Şekil 10: 2021 Yılı Besi İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Yüzdesel Dağılımı

3.5. Kırşehir’de Kesilen Hayvan Sayıları ve Et Üretim Miktarları

Kırşehir genelinde kesilen hayvan sayıları Tablo 12’de verilmiş olup tablo incelendiğinde, son 5 yıl içerisinde, 2017 ve 2021 yıllarında kesilen büyükbaş hayvan sayısı küçükbaş hayvandan daha fazla, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında ise küçükbaş hayvan sayısının büyükbaş hayvan sayısından fazla olduğu görülmektedir. 2017 yılında 56 bin civarında sığır kesimi yapılmışken 2021 yılında %192’lik bir artışla 165 bin seviyesinde kesim yapılmıştır. Son 5 yılda kesilen küçükbaş hayvan sayısında %720 oranında artış görülmüş olup 2021 yılında 128 bin civarında hayvan kesilmiştir.

Tablo 12: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İlinde Kesilen Hayvan Sayıları

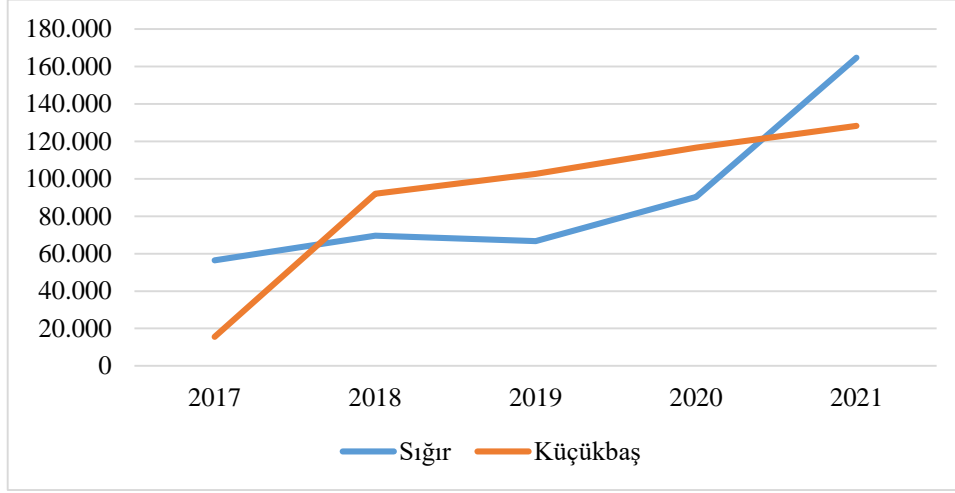
	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır	56.460	69.656	66.684	90.352	164.688
Koyun	15.150	83.000	93.250	104.250	116.544
Keçi	475	9.025	9.325	12.325	11.750
Toplam	72.085	161.681	169.259	206.927	292.982

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

2017 yılından itibaren kesilen büyükbaş hayvan sayısında, 2019 yılı hariç sürekli artış söz konusu olup 2021 yılında ise önceki yıllara göre dikkat çekici aşırı bir artış gözlemlenmiştir.

Kesilen küçükbaş hayvan sayısında ise 2018 yılında bir önceki yıla göre bir sıçrama yaşanmış ve takip eden yıllarda da lineer bir artış gerçekleşmiştir.

Şekil 11: Yıllar İtibarıyla Kesilen Hayvan Sayılarının Türlerine Göre Değişimi

Kırşehir genelindeki kırmızı et üretim miktarı da tamamıyla ilişkili olduğu kesilen hayvan sayıları ile paralel hareket etmiş ve sürekli artış göstermiştir. 2017 yılında toplam 18 bin ton et üretimi gerçekleşmişken üretim miktarındaki %234 oranında artış ile 2021 yılında toplam 59 bin ton et üretimi gerçekleşmiştir. Son 5 yılda sığır et üretim miktarındaki artış %220 oranına ulaşmış ve 2021 yılında 56 bin ton civarı sığır et üretimi gerçekleşmiştir. Küçükbaş hayvan et üretim miktarında ise %960 civarında bir artış yaşanmış ve 2021 yılında 3.200 ton civarı et üretimi gerçekleşmiştir.

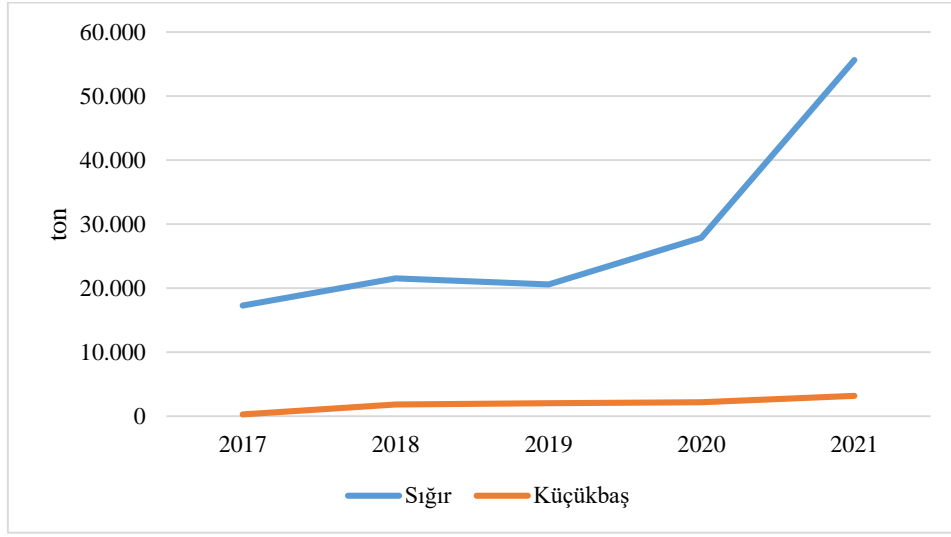
Tablo 13: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İli Et Üretim Miktarı (ton)

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır	17.279	21.512	20.592	27.903	55.615
Koyun	293	1.675	1.876	1.976	2.978
Keçi	8	172	177	235	210
Toplam	17.580	23.359	22.645	30.114	58.803

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2022)

Sığır ve küçükbaş hayvan et üretim miktarının son 5 yıldaki değişimi Şekil 12’de gösterilmiş olup sığır et üretimi sadece 2019 yılında bir önceki yıla göre hafif bir azalış göstermiştir. 2021 yılında ise bir önceki yılda üretilen et miktarının 2 katı kadar üretim gerçekleştirilerek ciddi bir yükseliş sergilemiştir. Küçükbaş hayvan eti üretimi ise 2018 yılında bir önceki yıla göre sıçrama yapmış ve sonrasında sürekli artan bir çizgide ilerlemiştir.

Şekil 12: Yıllar İtibarıyla Hayvan Türüne Göre Kırşehir Geneli Et Üretim Grafiği

3.6. Kırşehir İli Canlı Hayvanlar Dış Ticareti

Kırşehir ili hayvancılık sektöründe özellikle besi amaçlı hayvancılık yapan işletmeler, canlı hayvan temininde sıklıkla ithalat yoluna gitmektedir. Son 5 yılda gerçekleşen ithalat tutarları Tablo 14’te incelendiğinde süreklilik arz eden bir artış veya azalış görülmemektedir. Bunun temel nedeni de ülkenin ihtiyacına göre hayvan ithalatının kontrollü olarak belirlenmesi ve ithalata izin verilmesidir. Kırşehir ili genelinde gerçekleştirilen hayvan ithalatının tamamının sığır hayvanı olduğu söylenebilir. 2021 yılında Kırşehir ili Türkiye genelinde en fazla canlı hayvan ithalatı yapan 2. il konumundadır. Türkiye’nin toplam büyükbaş hayvan ithalatının %14 gibi oldukça yüksek bir oranı Kırşehir ili tarafından gerçekleştirilmiştir.

2017 yılında 12 milyon Amerikan doları seviyesinde gerçekleşen ithalat %440 oranında artış ile 2018 yılında 67 milyon Amerikan doları seviyesine çıkmıştır. 2019 yılında ise 95 milyon Amerikan doları tutarındaki ithalat ile rekor kırılmış, sonrasında 2020 yılında 42 milyon Amerikan doları seviyesine gerilemiş ve 2021 yılında da benzer tutarda ithalat gerçekleşmiştir.

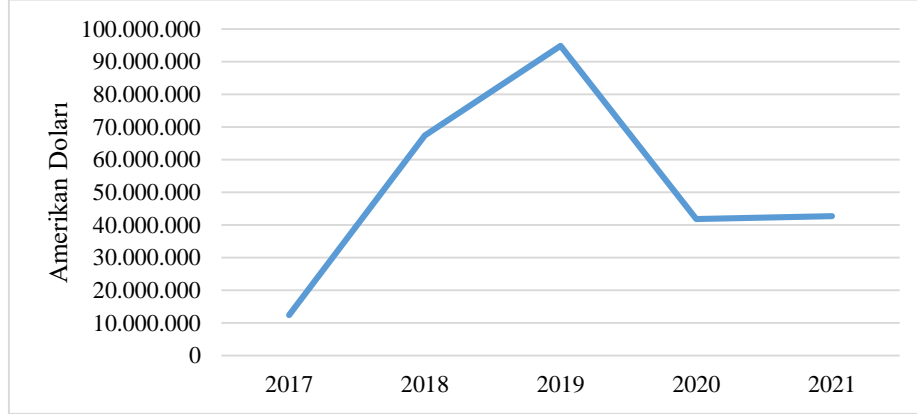
Tablo 14: Yıllar İtibarıyla Kırşehir İli Canlı Hayvan İthalatı (\$)

	2017	2018	2019	2020	2021
Sığır, Koyun , Keçi	12.489.339	67.426.236	94.889.786	41.863.142	42.707.441

(TÜİK, 2022)

Canlı hayvan ithalatı 2017 yılından 2019 yılına kadar %660 oranında bir artış göstermiş olup takip eden yılda ise yarı yarıya azalış gerçekleşmiştir.

Şekil 13: Yıllar İtibarıyla Kırşehir Geneli Gerçekleşen Canlı Hayvan İthalatı Değişimi

Kırşehir ili genelinde son 5 yılda canlı hayvan ihracatı gerçekleşmemiştir. Bu bakımdan yetiştirilen hayvanların tamamının iç pazar ihtiyacına sunulduğu söylenebilir.

3.7. Kırşehir İli Yem Üretimi

Kırşehir ilinde üretilen karma yem miktarları Tablo 15’te gösterilmiş olup il genelinde 2020 yılında 171 bin ton büyükbaş hayvan yemi üretilirken 25 bin ton kanatlı hayvan yemi ve yaklaşık 7 bin ton küçükbaş hayvan yemi olmak üzere toplam 203 bin ton yem üretilmiştir. Türkiye geneli yem üretimi içinde yer alan Kırşehir ili üretiminin payı oldukça düşük kalmaktadır.

Tablo 15: Kırşehir İli Karma Yem Üretimi (2020)

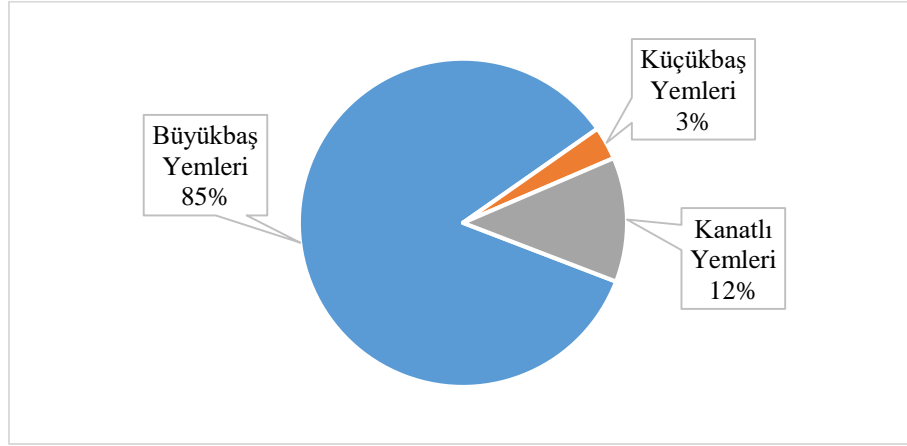
	Kırşehir	Türkiye
Büyükbaş Yemleri (ton)	171.121	13.926.134
Küçükbaş Yemleri (ton)	6.613	1.188.885
Kanatlı Yemleri (ton)	24.903	10.033.796
Balık Yemleri (ton)	0	634.264
Diğer Karma Yemler (ton)	0	489.188
Toplam Karma Yem	202.637	26.272.266

(Yem Katkıları Üreticileri, İthalatçıları ve Dağıtıcıları Derneği, 2022)

Kırşehir ilinde yoğun olarak yapılan ve en fazla yem ihtiyacının bulunduğu büyükbaş hayvancılık sektörüne yönelik üretilen büyükbaş hayvan yemi üretimi, ildeki tüm yem

üretimleri içerisinde %85 oran ile en büyük paya sahiptir. Sonrasında ise sırasıyla %12 ile kanatlı yemleri ve %3 ile küçükbaş yem üretimleri takip etmektedir.

Şekil 14: Kırşehir İli Karma Yem Üretimi Yüzdesel Dağılımı

3.8. Kırşehir İlinde Bulunan Kesimhanelerin Durumu

Kırşehir ilinde mevcut durumda 5 adet aktif kesimhane bulunmaktadır. Kesimhanelere ait bilgiler Tablo 16’te gösterilmiş olup toplam kapasiteleri günlük 1.180 büyükbaş ve 1.310 küçükbaş kesimi gerçekleştirebilecek düzeydedir. İldeki tüm kesimhaneler Merkez ilçede yer almaktadır. Kesimhanelerde kesimi yapılan hayvanlar karkas et olarak sevk edilmektedir.

Tablo 16: Kırşehir İlinde Bulunan Kesimhaneler

Kombina Adı	Yer	Kapasite (Ton)
İstanbul Et Kombinası	Merkez/Kırşehir	200 Büyükbaş, 300 Küçükbaş/Gün
Nida-Nur Et Kombinası	Merkez/Kırşehir	300 Büyükbaş, 450 Küçükbaş/Gün
Kırşehir Et Kombinası	Merkez/Kırşehir	100 Büyükbaş, 300 Küçükbaş/Gün
Kısmet Et Kombinası	OSB/Kırşehir	80 Büyükbaş, 100 Küçükbaş/Gün
Çetin Global Et Kombinası	Merkez/Kırşehir	500 Büyükbaş, 160 Küçükbaş/Gün
Toplam		1.180 Büyükbaş, 1.310 Küçükbaş/Gün

(Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü)

4. KIRŞEHİR İLİ BESİ SEKTÖRÜ GZFT ANALİZİ

İlgili kurumlar, mesleki kuruluşlar ve özel sektör temsilcileri ile yapılan görüşmeler yanında rapor içinde sunulan istatistikî veriler ve gözlemlere dayanılarak Kırşehir ilinin besi sektörü GZFT analizi yapılmıştır. Buna göre Kırşehir ilinin besi sektöründeki güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri aşağıda açıklanmıştır.

Güçlü Yönler

- Kırşehir'in Türkiye'nin tam merkezinde olması, kuzey-güney, doğu-batı karayolları güzergâhında bulunması.
- Et sektöründe pazarlama sorununun olmaması, sürekli talep olması.
- Kırşehir'de üretilen etlerin özellikle büyükşehirlerde "Kırşehir Eti" markası ile özel talep görmesi.
- Son yıllarda daha profesyonel ve büyük yatırımcıların besi sektörüne yatırım yapmaları.
- Kırşehir genelinde belirli bölgelerde besi hayvancılığının kümelenmiş ve yoğunlaşmış olması.
- Türkiye'nin en fazla canlı hayvan ithalatı yapan illeri arasında olması. 2021 yılında Türkiye'de en fazla ithalat yapan iller arasında 2. sırada yer almış olup toplam canlı hayvan ithalatının %14'ü Kırşehir ili tarafından yapılmıştır.
- Kırşehirli besicilerin et verimi yüksek ithal hayvan ve ithalat yapılan ülkeler konusunda belirli tecrübeye sahip olmaları.
- Kırşehir besi hayvancılığı sektöründe bilgi birikimi ve kültürün oluşmuş olması.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Malya Tarım İşletmesinin damızlık koyun yetiştirmesi.
- Kırşehir iklim şartlarının besi sığırcılığına uygun olması.
- İlde 3 adet biyogaz tesisinin bulunması, atık bertarafında sorun olmaması.
- İl genelinde 5 adet kesimhanenin bulunması.
- Besi sektörünün kesif yem ihtiyacına yönelik olarak arpa ve buğday üretiminin yoğun olması.

Zayıf Yönler

- Kaba yem ve yem bitkisi üretiminin yetersiz olması.
- Sektöre buzağı temin eden süt sığırcılığına ilginin besiden daha düşük olması.

- İl içinde besi materyali temininin yetersiz olması, materyalde bölge ve yurt dışına bağlı olunması, yüksek miktarda hayvan ithal edilmesi.
- Sektörel kümelenmeler olmasına rağmen ortak iş yapma ve iş birliği kültürünün yetersiz olması.
- İlde entegre et işleme tesisinin bulunmaması, kesilen hayvanların karkas olarak satılması.
- Hayvancılık işletmelerinde çalışacak yeterli iş gücü bulmada sorunlar olması.
- Kırsal bölgelerin göç vermesi, kırsalda genç nüfusun azalması.
- Mera alanlarının verimlerinin düşük olması.
- İlde veteriner fakültesinin bulunmaması.
- Kırşehir ilinde Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) kurumunun bulunmaması, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPARD) desteklerinin verilememesi.

Fırsatlar

- Kırşehir'in Ankara, Kayseri ve Konya gibi sanayi bakımından gelişmiş illere yakın olması.
- Son yıllarda karlılık ve rekabetçiliği daha yüksek sürdürülebilirliği güçlü büyük işletme sayılarındaki artış.
- Hayvancılığa ve dolaylı olarak içinde olduğu gıda sektörüne yatırımın her daim canlı olması.
- Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan sulu arazilerin yem bitkisi üretimine uygun olması.
- Hayvancılık sektörünün ilde önemine binaen kamu kurumlarının yatırımlarda kolaylaştırıcı olması.
- İlde Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümünün bulunması.

Tehditler

- Genç nüfusun, statü kaygılarından dolayı hayvancılığa ilgisinin düşük olması.
- Değişen iklim koşullarına bağlı olarak yağışların azalması, mera kalitelerinin düşmesi.
- Yer üstü ve yer altı su kaynaklarının azalmasına bağlı olarak ilde hayvansal yem üretimlerinin azalması.

- Bazı işletmelerin atık yönetimi altyapılarındaki eksiklerden kaynaklı çevre ve yer altı suyu kirliliği.
- Yem ve materyal girdilerinde dışa bağımlı olunması ayrıca girdi fiyatlarındaki hareketlilik.
- Fiyatlarda istikrar sorunu bulunması ve buna bağlı olarak kârlılık hesaplarının tam yapılamaması.
- Kırşehir'in Kayseri, Ankara, Konya ve Aksaray gibi hayvancılığın yoğun yapıldığı illere yakınlığı nedeniyle hayvancılık sektöründe rekabetin olması.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Kırşehir ilinde yapılan besi hayvancılığının son 5 yıldaki değişimini ve mevcut durumunu ortaya koymak; ilin GZFT analizinin yapılarak Kırşehir'deki sektörün güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, ildeki fırsatları ve tehditleri göstererek sektöre bilgi sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca Türkiye'deki hayvancılık sektörü ve özellikle besicilik faaliyetine ait temel göstergeler verilerek, sektörün Türkiye genelindeki durumu hakkında fikir vermesi de hedeflenmiştir. Bu bağlamda, öncelikle hayvancılık ve alt bileşeni besi hayvancılığı sektörüne ait temel istatistiki veriler edinilmiş ve yıllar itibarıyla karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Sonrasında ilgili kurumlar, mesleki kuruluşlar ve özel sektör temsilcileri ile yapılan görüşmeler yanında sektör hakkında gerçekleştirilen çeşitli toplantılarda gündeme getirilen konular dayanak alınarak GZFT analizi yapılmıştır.

Türkiye'de Türlerine Göre Hayvan Sayıları başlığı altında sunulan veriler genel olarak incelendiğinde Türkiye genelinde büyükbaş ve küçükbaş toplam canlı hayvan sayısında yıllar itibarıyla süreklilik gösteren artışlar görülmüştür. Son 5 yılda en dikkat çekici artış %34 ile küçükbaş hayvancılık sektöründe gerçekleşmiştir. Bunun temel sebepleri, küçükbaş hayvan üretim ve beslenmesinin büyükbaş hayvan üretimi kadar maliyetli olmaması, bakımının nispeten daha kolay olması, yıl içinde daha fazla yavru verebilmesi ve materyal temininde dışa bağımlı olunmaması olarak gösterilebilir. Büyükbaş hayvan sayısındaki değişim ise yıllar itibarıyla yükseliş eğiliminde olmasına rağmen bu artış daha sınırlı kalmıştır. Bunun nedenlerinin de yavru materyal temini, iç piyasadaki talep ve hayvancılık politikaları kaynaklı olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye'de besi hayvancılığı sektörünün ihtiyacı olan et verimi yüksek etçil ırkların yer aldığı canlı hayvan materyal temininde ülke içi üretim yeterli gelmemekte ve bu nedenle ithalat yapılmaktadır. Türkiye'nin besilik hayvan ithalat miktarları ülke ihtiyacına göre oluşturulan tarım politikaları ile belirlenmekte ve izin verilmektedir. Türkiye'nin büyükbaş canlı hayvan ihracatı ise ithalat rakamları karşısında oldukça düşük kalmış ve 2021 yılında 290 milyon Amerikan doları dış ticaret açığı verilmiştir. Dış ticaret açığının kapatılması için iç piyasada verimi yüksek etçil ırk damızlık hayvan yatırımlarına, besi sektörüne erkek buzağı temin eden süt hayvancılığına daha fazla teşvik verilmesi ve iç piyasadaki materyal temininin artırılması önem arz etmektedir. Türkiye, küçükbaş hayvancılık sektöründe daha başarılı bir grafik sergilemiş, ithalatı azalırken ihracatı sürekli artış göstermiş ve bunun sonucunda son 3 yılda her yıl dış ticaret fazlası vermiştir.

Türkiye'nin artan nüfus ve piyasa talebine göre son 5 yılda kesilen hayvan sayısı %23 ve üretilen et miktarı %56 oranında artış göstermiştir. Son 5 yıl içinde her yıl, toplam et üretiminin yaklaşık %75'i büyükbaş hayvancılık sektöründen karşılanmıştır. Bu bağlamda, büyükbaş hayvan etine olan talebin azalmadığı görülmektedir. Bu nedenle dışa bağımlılık bulunan büyükbaş hayvancılık besi materyali temininin iç kaynaklardan karşılanması için daha fazla önlem alınması gerekmektedir.

Kırşehir ili genelinde geçim kaynakları arasında tarımsal faaliyetler önemli bir yer tutmaktadır. İlde sanayi sektörü kısıtlı olup gelişimi yavaş bir ivme ile ilerlemektedir. Buna karşın tarımsal faaliyetler içerisinde özellikle hayvancılık sektörü ilde daha yüksek bir ivme ile gelişim göstermiştir. Son yıllarda sektöre yapılan yatırımların da etkisiyle hem büyükbaş hem de özellikle küçükbaş hayvan sayılarında kayda değer artışlar yaşanmıştır. Kırşehir'in büyükbaş besi hayvan sayısı, 2017 ve 2018 yılında gerçekleştirilen yüksek ithalat miktarları ile 2018 yılında zirveye çıkarak 180 bin seviyelerine ulaşmıştır. Fakat 2019 yılından itibaren büyükbaş besi hayvan sayıları azalış göstermiştir. Yapılan görüşmelerde büyükbaş besi hayvancılığı sektöründeki hayvan sayısındaki azalışın temel sebepleri olarak besi materyalinde dışa bağımlılığın getirdiği zorluklar ve en önemlisi ana girdi maliyetlerindeki artışlara rağmen et fiyatlarına maliyet artışlarının tam yansıtılmaması ve fiyat dalgalanmaları olduğu bilgisi alınmıştır. Kırşehir besi hayvancılığı sektörü inişli çıkışlı hareketler sergilemesine rağmen son 5 yılda büyüme göstermiştir.

Kırşehir küçükbaş hayvancılık sektöründe ise son 5 yılda sürekli bir büyüme görülmüştür. Bunun temel nedenleri olarak da yem giderlerinin büyükbaş besi sektöründen daha düşük olması, mera alanlarından faydalanabilme, küçükbaş hayvan üreme sayısının büyükbaş hayvancılıktan daha yüksek olması ve hayvan temininde dışa bağımlılığın olmaması olduğu bilgisi edinilmiştir.

Kırşehir ilinde tarımsal üretim ve hayvancılık özellikle ilçeler ve kırsal bölgelerin temel geçim kaynağıdır. İlde gerçekleştirilen tarım faaliyetleri ilin toplam GSYH'sinin %26'lık en büyük payını da oluşturmaktadır. İl genelinde yapılan besi hayvancılığı belirli bölgelerde kümelenme göstermektedir. Özellikle Merkez ilçeye bağlı belirli köylerde, Boztepe ve Mucur ilçelerinde yoğun olarak besi hayvancılığı yapılmakta ve bu bölgelerde besi hayvancılığı konusunda önemli düzeyde tecrübe de oluşmuştur.

Kırşehir ili besi hayvancılığı sektöründe faaliyet gösteren işletme profilleri incelendiğinde sektörde hala 0-50 arası hayvana sahip küçük işletmelerin çoğunlukta olduğu fakat son yıllarda kısmen de olsa azaldığı görülmüştür. Küçük işletmelerin azalmasına rağmen 50-100, 100-200, 200 ve yukarısı hayvana sahip işletme sayılarının ise arttığı gözlenmiştir. Bu noktada küçük işletmelerin sürekli yatırım ile büyüme hedefinde olduğu ve kapasitelerini artırdığı yorumu yapılabilir. Özellikle son yıllarda hayvan sayısı bakımından kapasitesi yüksek büyük işletme sayılarında daha fazla artışlar yaşandığı daha profesyonel ve kontrollü hayvancılığın yapıldığı görülmektedir. Üretim maliyetindeki artışlara rağmen kazancın aynı oranda artmaması ve et fiyatlarındaki dalgalanmalar küçük işletmeleri daha fazla etkilemektedir. Bu nedenle daha modern, bilinçli yönetim ve maliyet analizlerinin tam uygulanabildiği verimliliği yüksek işletme modellerine geçişin gerekliliği de hissedilmiştir.

Kırşehir ilinde gerçekleşen besi işletmesi yatırımlarının büyük kısmı işletmelerin öz sermayeleri ile gerçekleşmektedir. Bu noktada işletmeler daha kısıtlı işletme sermayesi ile faaliyetlerine başlamaktadır. Bu bağlamda Kırşehir ilinin IPARD destekleri verilen iller dışında kalması, ilde besicilik sektöründeki yatırımlarının daha yavaş ilerlemesine de sebep olmaktadır. Sermayesi yetersiz işletmelerin rekabetçilik düzeyi bu desteğin verildiği çevre illerdeki işletmelere göre daha düşük kalmakta, bu durum da kârlılıklarını ve sürdürülebilirliklerini olumsuz etkilemektedir.

İlde besi hayvancılığı sektöründe çalışacak iş gücü temininde bazı zorluklar yaşandığı söylenebilir. Kırsalda yaşayan nüfusun azalmasının yanında statü kaygısından ve kırsaldaki sosyal imkân eksiklikleri dolayısıyla genç nüfus hayvancılık sektörüne ilgi duymamaktadır. Kırşehir ili besi işletmelerinde çoban ve hayvan bakıcılığı konusunda çoğunlukla bölge dışından gelen işçiler istihdam edilmektedir.

Diğer tespit edilen bir husus ise, her ne kadar Kırşehir ilinde besi hayvancılığı konusunda bir bilgi birikimi ve kültürü oluşmasına rağmen, hala bazı işletmelerde istihdam edilen işçilerin ve işletme sahiplerinin hayvan bakımı, refahı, sağlığı ve beslenmesi konularında eğitim ve bilgi eksiklikleri bulunmasıdır. Eksik veya yanlış bilgi ile yapılan hayvancılık faaliyeti de hayvan kayıpları ve hayvan et verimlerinin düşük olması gibi işletme kârlılıklarını doğrudan etkileyen sorun olarak karşılıklarına çıkabilmektedir. Bu bağlamda işletmelerin kurumsal kapasitelerinin artırılmasının gerekli olduğu değerlendirildiğinden ilgili kurum ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) mevcutta sunmuş olduğu teknik destek ve eğitim programlarını artırması beklenmektedir.

Kırşehir ilinde faaliyet gösteren besi işletmeleri, kaba yem ihtiyaçlarının bir kısmını ve özellikle protein kaynaklı yem ihtiyacının büyük kısmını il dışından karşılamaktadır. Yem ihtiyaçlarının bölge dışından temin edilmesi yem girdi maliyetlerini yükseltmekte ve dolayısıyla et üretim maliyetlerini artırmaktadır. Bu nedenle ilde sulanabilir arazilerde daha fazla yem bitkisi üretiminin teşvik edilmesi ve bu konuda yönlendirmelerin yapılmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

İlde aktif olarak faaliyet gösteren 3 biyogaz tesisi, ilin tüm gübre atığını işleme kapasitesine sahiptir. Bu bakımdan işletmeler içinde büyük sorun teşkil eden atıkların bertarafı hususunda sorun bulunmamasına rağmen belirli kriterleri taşıması gereken gübre havuzu bulunmayan işletmelerin atıkları biyogaz tesislerince işlenememektedir. Kırşehir ilinde faaliyet gösteren özellikle eski ve küçük bazı besi işletmelerinde atık yönetimi konusunda eksikliklerin bulunduğu, tam anlamıyla çevreye duyarlı üretimin gerçekleştirilmediği, işletmelerin birçoğunun sızdırmaz gübre havuzuna ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Bu tür işletmeler atıklarını herhangi bir işlemde geçirmeden tarla veya araziye dökerek çevre ve yer altı suyu kirliliğine sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca yeni kurulan nispeten büyük işletmeler dışında kalan eski tip işletmelerde modern makine ve ekipman eksikliklerinin bulunduğu da bilinmektedir. Bu bakımdan bu tür işletmelerin hem çevreye duyarlı hem de daha verimli üretim yapabilmeleri için ilave yatırımlara ihtiyaçları bulunmaktadır.

İl genelinde yer alan 5 adet kesimhane ilin ihtiyacı için yeterli teknik kapasiteye sahiptir. Kesimhanelerde çoğunlukla büyükbaş hayvan kesimi gerçekleştirmekte ve karkas olarak il dışına sevk edilmektedir. İlde etin işlenmesine ve farklı ürünler üretilmesine yönelik ayrıca bir tesis bulunmamaktadır. Bu husus ilde üretilen etlerin hem kaliteli olması hem de pazarlama sorununun olmaması nedeniyle yatırımcılar tarafından alternatif bir yatırım arayışına girilmediğine bağlanabilir.

Bu çalışma kapsamında incelenen veriler ve yapılan görüşmeler neticesinde Kırşehir ilinin, besi hayvancılığı sektöründe önemli bir konuma sahip olduğu görülmüştür. İlin besi hayvancılığı alanındaki tecrübesi ve geçmişten gelen hayvancılık kültürü ile ürettiği kaliteli etlerinin piyasada satış sorunu olmayan “Kırşehir Eti” adıyla aranan etlerin üretiliyor olması yanında, ilde en hızlı büyüyen sektör olması da son derece önemlidir. İnsanların ihtiyacı olan temel besin maddelerinin temini açısından alternatifi tam anlamıyla bulunmayan stratejik bir sektör olan hayvancılık sektöründe sürdürülebilir gıda arzı, üretimde verimlilik, dışa bağımlılık, insan sağlığı ve çevreye duyarlı üretim gibi hususlar da her geçen gün önem kazanmaktadır. Bu

bağlamda Kırşehir ilinin besi hayvancılığı sektöründeki başarısını sürdürmesi ve konumunu muhafaza etmesi, besi işletmelerinin mali açıdan güçlenmeleri ve rekabet güçlerinin artışı ile mümkündür. Bu hususta birçok dolaylı ve doğrudan faktör bulunmasına rağmen işletmeler öncelikli olarak üretim verimliliklerine doğrudan etkisi bulunan girdi maliyetlerine, yem bitkisi üretimine, yetiştirilen hayvan ırkına, hayvan bakım ve sağlığı ile beslenme programlarına odaklanmalıdır. Ayrıca bilgi ve yönetime dayalı kurumsal kapasitelerini artırmaları yanında sektördeki değişim ve gelişimi yakından takip etmeleri gerekmektedir.

6. KAYNAKÇA

Güven, O., & Yavuz, F. (2020). Büyükbaş hayvancılık sektöründe üretici profili ve işletme yapısı: TRA2 Bölgesi . *Akademik Ziraat Dergisi*, 81-92.

Kırşehir Tarım ve Orman İl Müdürlüğü. (2022). *İl Brifingi*.

Miligram. (2022). 07 04, 2022 tarihinde [Organize Tarım ve Hayvancılık Bölgeleri Daire Başkanlığı. \(2022\). Tarıma Dayalı İhtisas OSB Bilgileri. Organize Tarım ve Hayvancılık Bölgeleri Daire Başkanlığı.](https://mlgram.com/besi-hayvanciligi-nedir/#:~:text=Besi%20Hayvanc%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20nedir%20Islah%20edilmi%C5%9F,yap%C4%B1lan%20hayvanc%C4%B1%C4%B1%C4%9Fa%20besi%20hayvanc%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20denir. adresinden alındı</p></div><div data-bbox=)

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2015). *Kırmızı Et Stratejisi*. Hayvancılık Genel Müdürlüğü.

TÜİK. (2021). *İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla*. Türkiye İstatistik Kurumu : [TÜİK. \(2022\). *Dış Ticaret İstatistikleri* . Türkiye İstatistik Kurumu: \[TÜİK. \\(2022\\). *Hayvancılık İstatistikleri* . Türkiye İstatistik Kurumu: \\[TÜİK. \\\(2022\\\). *Hayvansal Üretim İstatistikleri* . Türkiye İstatistik Kurumu: \\\[Yem Katkıları Üreticileri, İthalatçıları ve Dağıtıcıları Derneği. \\\\(2022, 9 15\\\\). <https://tuyekad.org.tr/>: <https://tuyekad.org.tr/bilgi-ve-istatistikler/yem-uretimleri/> adresinden alındı\\\]\\\(https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Tarim-111 adresinden alındı</p></div><div data-bbox=\\\)\\]\\(https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr adresinden alındı</p></div><div data-bbox=\\)\]\(https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul adresinden alındı</p></div><div data-bbox=\)](https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=ulusal-hesaplar-113 adresinden alındı</p></div><div data-bbox=)

Cevher Dudayev Mah. Vatan Cad. No:42/1 Merkez/NEVŞEHİR
Tel: 0 (384) 214 36 66 – Faks: 0 (384) 214 00 46
E-posta: info@ahika.gov.tr | www.ahika.gov.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz.